

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2008:40

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

Runt Mon vid Borgsmon

Inför ny detaljplan av området Kneippen Syd

RAÄ 20 boplats

Norrköping stad och kommun

Östergötland

Dnr 422-3243-2007

Johan Stenvall

UV ÖST RAPPORT 2008:40

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Runt Mon vid Borgsmon

Inför ny detaljplan av området Kneippen Syd

RAÄ 20 boplats

Norrköping stad och kommun

Östergötland

Dnr 422-3243-2007

Johan Stenvall

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 010-480 81 40

Fax 010-480 81 73

uvost@raa.se

www.arkeologiuv.se

Omslagsbild RAÄ 73, till vänster i björkdungen och RAÄ 114 centralt i bild.
Fotot är taget från söder vid boplatsen RAÄ 20. Foto Johan Stenvall.

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Utskrift UV Öst, Linköping 2008

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2008 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2008:40

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Kulturmiljö	7
Topografi	7
Fornlämningsmiljö	7
Tidigare undersökningar	7
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Åtgärdsförslag	8
Referenser	9
Litteratur	9
Arkiv	9
Kartor	9
Administrativa uppgifter	9
Bilaga 1. Anläggningslista	10
Bilaga 2. Kalibrerad ¹⁴C-datering	10

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för undersökningen markerad.

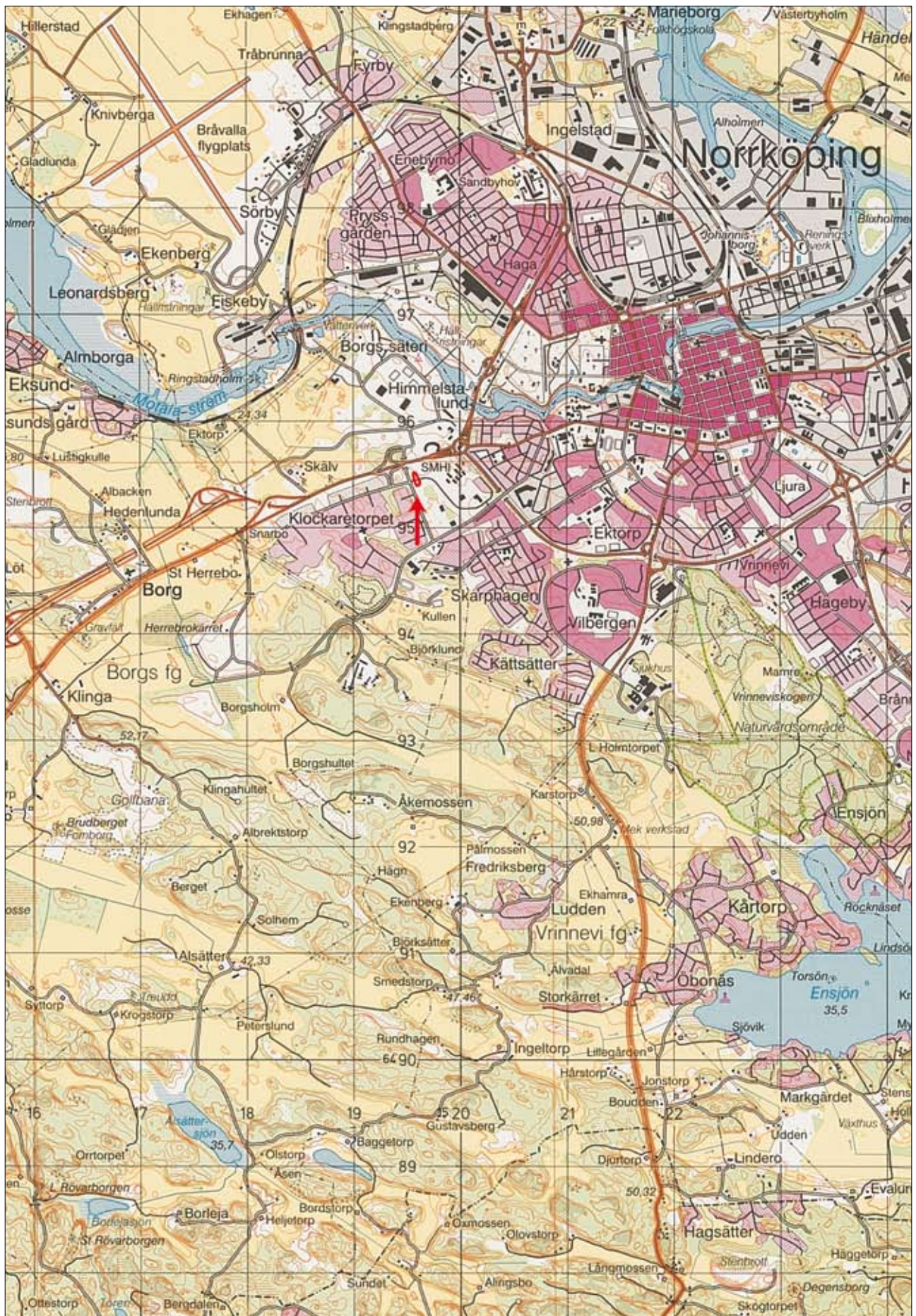

Fig 2. Utdrag ur analoga Gröna kartan med undersökningen markerad. Skala 1:50 000.

Arkeologisk förundersökning

Runt Mon vid Borgsmon

Sammanfattning

Norrköpings kommun arbetar med att detaljplanelägga området Kneippen Syd (bl a Kv Klockaretorpet 1:13, Kv Orkestern 3 m fl), Borgs socken, Norrköpings kommun, Östergötland, för bostadsändamål och handel. Kommunen har för avsikt att bebygga området i olika etapper (etapp 1–6) med start under 2008. Under november månad 2007 utförde Riksantikvarieämbetet, UV Öst, en arkeologisk förundersökning inom ett av fyra tidigare konstaterade fornlämningsområden, som benämns objekt I–IV. Det nu aktuella området omfattar objekt I och övriga områden, Objekt II–IV, planerar kommunen i ett senare skede. Förundersökningen omfattade en cirka 4300 m² stor yta inom vilken sex schakt/ytors togs upp. Totalt uppgick schakten till en yta av cirka 450 m². De påträffade anläggningarna utgjordes av stolphål, härdar, gropar och lager. Alla anläggningar och lager undersöktes och drygt hälften av dem bedömdes vara förhistoriska. Resterande anläggningar kom från torpet Mon (RAÄ 73) som överlagrade den förhistoriska boplatsen. Området var kraftigt stört av det yngre torpet och bottnar av de förhistoriska anläggningarna och en del lagerrester invid berghällarna fanns bevarade. Ytterligare sökschakt togs upp för att avgränsa boplatsen och den visade sig vara begränsad till ytorna närmast berghällarna. Ett ¹⁴C-prov har daterat boplatsen till mellaneneolitikum, 3020–2880 f Kr (2 sigmas kalibrering).

Efter avslutad förundersökning bedömer UV Öst att boplatsen är undersökt och borttagen. Boplatsen begränsade sig till områdena närmast berghällarna och i övrigt har eventuella lämningar förstörts av yngre aktiviteter vid torpet.

Berghällarna som var synliga och ovan mark inom Objekt I har också inventerats med avsikt att finna nya ristningar av Sven-Gunnar Broström (Botark). Tidigare fanns tre synliga skålgropar på en av hållarna, RAÄ 114. Broström upptäckte fyra nya skålgropar som är markerade på kartan. I övrigt påträffades inga nya ristningar

Bakgrund

Norrköpings kommun arbetar med att detaljplanelägga området Kneippen Syd (bl a Kv Klockaretorpet 1:13, Kv Orkestern 3 m fl) för bostadsändamål och handel. Kommunen har för avsikt att bebygga området i olika etapper (etapp 1–6) med start under 2008.

Riksantikvarieämbetet, UV Öst, utförde under våren 2007 en arkeologisk utredning etapp 2, inom de aktuella områdena (etapp 1–6) och påträffade förhållandevis begränsade fornlämningar inom fyra områden som benämns Objekt I–IV. Den nu aktuella förundersökningen utfördes inom Objekt I. De övriga objekten planerar kommunen att ansöka om senare.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var att försöka fastställa lämningarnas karaktär och datering. I den mån det var möjligt skulle påträffade lämningar undersökas och tas bort inom ramen för förundersökningen. Områdena med skålgropar skulle specialinventeras i syfte att finna hällristningar.

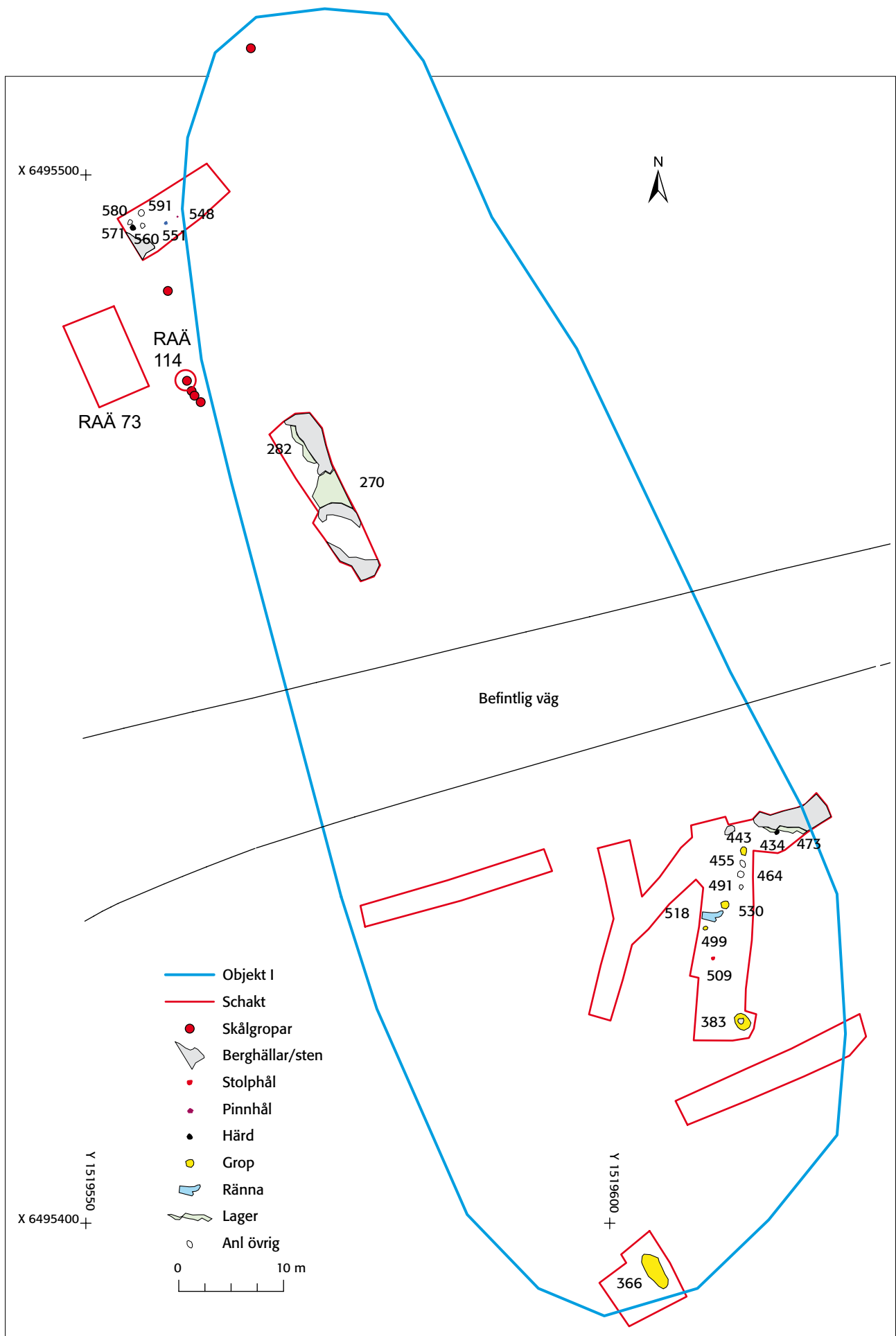

Fig 3. Karta med objekt I, kända fornlämningar, schakt och anläggningar i norra och södra delen markerade. Nypåträffade skålgropar är också markerade. Skala 1:500.

Kulturmiljö

Norrköpings stad som den ser ut idag sträcker sig ytterligare lite drygt 1 kilometer västerut om det nu aktuella området. För bara omkring 50 år sedan slutade stadskärnan alldeles öster om nuvarande Kneippen i höjd med Söderleden. Under andra hälften av 1900-talet har Norrköping, likt många andra städer, genomgått stora förändringar. Omkring 1945 var Folkparken etablerad i närområdet men även enstaka torpbebyggelse fanns kvar, exempelvis Klockaretorpet och Smedstorp. På höjden i väster låg gården Borgsmon. Förutom Folkparken finns inget av detta kvar idag utan det mesta har ersatts av bebyggelse från 1960- och 1970-talet.

Topografi

Det nu aktuella området, objekt I, sammanfaller med platsen för torpet Mon (RAÄ 73) vars spismursröse och grund man än idag kan se (fig 3). Platsen för torpet och objekt I ligger på en förhöjning i närområdet med berg i dagen som innehåller skålgropar, RAÄ 114. Höjden över havet varierar mellan 35–38 m. Alldeles norr och österut ligger idag lågpartier med före detta åkermark som består av lerjordar. Söderut fortsätter höjdpartiet som höjer sig svagt upp mot platsen för f d gården Borgsmon, på omkring 40–43 m ö h.

Fornlämningsmiljö

Redan på 1930-talet uppmärksammade Arthur Nordén att området runt gården Borgsmon uppvisade flertalet fynd av olika tidstypiska stenåldersyxor. Han kunde också med hjälp av grävda provgropar konstatera att platsen innehöll kulturlager från en eller flera boplatser (Nordén 1932:3ff). Utifrån fyndtypologi samt lämningarnas höjd över havet, mellan 35–40 meter, kan Nordéns stenåldersboplatser dateras till slutet av mesolitisk tid.

Tidigare undersökningar

Riksantikvarieämbetet UV Öst utförde under hösten 2006 och våren 2007 en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2, i området Kneippen Syd (fd Borgsmon), Norrköping, Östergötland.

Vid den arkeologiska utredningen, etapp 2, påträffades fornlämningar inom fyra områden, objekt I–IV. Vid det nu aktuella undersökningsområdet, Objekt I, påträffades i ett schakt 12 anläggningar som bestod av stolphål, gropar och härदार från en förhistorisk boplatz. Fynd gjordes i och omkring anläggningarna av bearbetad kvarts. Ett par enstaka anläggningar påträffades också i ett par andra schakt vid Objekt I.

Intill skålgropslokalen RAÄ 114 påträffades också ett kulturlager som innehöll flera bearbetade kvartsbitar. Skålgropslokalerna, kulturlagret och anläggningarna på andra sidan vägen har tolkats höra till en och samma boplatz.

Metod och genomförande

Vid den arkeologiska förundersökningen banades valda ytor av med hjälp av grävmaskin. Matjorden banades skiktvis av till den nivå där anläggningar fanns bevarade. Anläggningar och översiktsbilder togs med digitalkamera och mättes in med totalstation. Resultaten har därefter bearbetats i Riksantikvarieämbetets informationssystem, Intrasis, och redovisas i denna rapport. ¹⁴C-prover har analyserats av Poznań Radiocarbon Laboratory i Polen. Schakten har återfyllts med upptagna jordmassor.

Resultat

Sex ytor togs upp med grävmaskin. Sammanlagt uppgick den totala ytan till ungefär 450 m². Schaktningen förlades till höjdpartierna där anläggningar påträffades vid utredningstillfället och intill synliga berghällar. På norra sidan om vägen ligger resterna efter torpet Mon, RAÄ 73, och de registrerade skålgroparna, RAÄ 114 (fig 4). Här togs två större schakt upp intill berghällar där det vid utredningstillfället påträffades kulturlager intill hållarna. Kulturlagren A270 och A282 undersöktes för hand men inga daterande fynd påträffades. Kulturlagret var svartbrunt och homogent, cirka 0,1–0,2 m tjockt. Vid och omkring torpet Mon (RAÄ 73) var det tydligt att aktiviteter från torpet påverkat mycket av marken såsom exempelvis beredning/

grusning av gårdsplan och småvägar inom gården. Alldeles norr om torpet, intill en berghäll påträffades sex anläggningar som utgjordes av en härd (A571), ett pinnhål (A548) och fyra gropar, alt stolphål (A551, 560, 580 och 591). Kol från härden kunde inte dateras men anläggningarnas karaktär tyder på en stenåldersdatering (fig 4).

Söder om vägen togs fyra ytor upp dels där anläggningar påträffades vid utredningstillfället och dels på tidigare oschaktade ytor. Här påträffades 12 olika anläggningar som bestod av ett kulturlager (A473), två härdar (A434, 464), fem gropar (A366, 383, 443, 499 och 530), ett stolphål (A509) och delar av en ränna (A518, se fig 5). De flesta anläggningarna var påverkade av en av torpets vägar och/eller del av gårdsplan varför det endast var bottnar kvar (fig 5). Ett par av anläggningarna var svåra att avgöra ålder på. Ett kolprov skickades för analys från härden A464. Denna gav en mellanneolitisk datering, 4315 ± 30 BP (3020–2880 f Kr med 2 sigmas kalibrering, bilaga 1).

Åtgärdsförslag

Efter avslutad förundersökning bedömer Riksantikvarieämbetet, UV Öst, att området vid objekt I kan exploateras utan vidare arkeologiska åtgärder. De påträffade anläggningarna och lagren kunde undersökas och tas bort i sin helhet. Lämningar från torpet Mon (RAÄ 73) påträffades i flera av schakten och fynden indikerade torpets ålder till efter 1850. Grunden till torpet är cementerad och Fornminnesregistret har samma uppgifter, att torpet är från nyare tid. Mon finns med på Häradskartan från 1870-talet men inget tyder på att torpet är mycket äldre än så. Delar av torplämningarna undersöktes och bedöms efter avslutad undersökning att inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga.

Berghällarna inom objekt I har specialinventerats och fyra nya skålgropar har hittats. Riksantikvarieämbetet, UV Öst, föreslår att berghällarna med skålgropar inte tas bort utan bör bevaras för framtiden.

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till Länsstyrelsen, vilka beslutar vidare i ärendet.

Linköping i augusti 2008

Johan Stenvall

Referenser

Litteratur

Nordén, A. 1932. *Stenåldersboplatser i Östergötland*. I. KVHAAH 37:2. Stockholm.
Stenvall, J. 2008. *Borgsmon. Inför ny detaljplan intill ett klassiskt stenåldersläge*. Arkeologisk utredning, etapp 1 och 2. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. UV Öst rapport 2008:12.

Arkiv

Fornminnesregistret (www.fmis.raa.se).
Lantmäteriet, forskningsarkivet, Gävle (www.lantmateriet.se).

Kartor

Häradskartan, J112-56-16, Styrestad, Årtal 1868–77.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland

Landskap: Östergötland

Kommun: Norrköping

Socken: Borg

Plats: Kneippen Syd vid f d torpet Mon (RAÄ 73)

Fornlämning: RAÄ 20, Norrköping, RAÄ 114, Borgs sn

Undersökningens mittpunkt: X6495435, Y1519610

Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V

Höjdsystem: RH70

Riksantikvarieämbetet dnr: 422-3243-2007

Länsstyrelsen dnr: 431-20810-07

Länsstyrelsen beslutsdatum: 26 september 2007

Projektnummer: 10684 (1520985)

Intrasisprojekt: O2007099

Rapportnummer: 2008:40

Ansvarig arkeolog: Johan Stenvall

Arkeologisk personal: Tom Carlsson

Grävmaskinist: Robert Andersson

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland

Kostnadsansvarig: Norrköpings kommun, Stadsbyggnadskontoret, MEX

Undersökningstid: 12–19 november 2007

Undersökningsområde: 4300 m²

Undersökt yta: 450 m²

Arkivhandlingar: Förvaras tills vidare på Riksantikvarieämbetet, UV Öst, Linköping.

Fynd: Bearbetad kvarts, bränd lera.

Bilaga 1. Anläggningslista

Anr	Typ	Storlek (m)	Djup (m)	Anmärkning
270	Lager	–	0,1–0,3	–
282	Lager	–	0,2–0,3	–
366	Grop	1,7x3,7	0,1	Stenar i fyllning, ev fundament, modern?
383	Grop	1,1x1,65	0,25	–
434	Härd	0,5	0,1	Sotig fyllning, enstaka skärersten.
443	Grop	0,6	0,1	Ev stenlyft.
455	Grop?	0,7	–	Osäker ålder.
464	Härd	0,6	0,05	Sot och kol i fyllning, datering 4315±30 BP.
473	Lager	–	0,2	Mörkbrun mot svart jord, enstaka skärersten.
491	Grop?	0,4	–	Osäker ålder.
499	Grop	0,4	0,03	–
509	Stolphål	0,4	0,18	–
518	Ränna	–	0,2	–
530	Grop	0,7	0,18	–
548	Pinnhål	0,1	0,08	–
551	Övrig	0,35	–	–
560	Övrig	0,5	–	–
571	Härd	0,6	0,15	Ljusgrå silt, enstaka skärersten, sot och kol.
580	Övrig	0,5	–	–
591	Övrig	0,6	–	–

Bilaga 2. Kalibrerad ¹⁴C-datering

